

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	---	--------------------------------

تعریف مالکیت معنوی

مالکیت معنوی به حق و حقوقی ابلاغ می شود که یک اثر خلاقانه، یک نوآوری و یک اعتبار کسب و کار را حفظ می کند. این گونه مالکیت ها در حالت طبیعی دارای سند و یا نوشته مکتوبی نمی باشند که متعلق بودن آن را به فرد خاصی اثبات کنند. مانند یک ایده که منجر به بوجود آمدن یک اثر علمی یا موارد مشابه دیگر می شود.

ابعاد و گستره مالکیت فکری

حقوق مالکیت فکری به صاحب ایده نوآورانه، مخترع یا مالک یک حق اختراع، علامت تجاری یا مؤلف یک اثر این امتیاز را می دهد که از اثر خودش بهره مند شده و روی آن سرمایه گذاری کند. این حقوق، مجموعه ای از قوانین و مقرراتی است که از اثرات ناشی از فکر، خلاقیت و ابتکار بشر حمایت کرده و در این راستا یک سری حقوق مادی محدود به زمان و حقوق معنوی به پدیدآورنده اعطا می کند.

دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی

با عنایت به سیاست های پژوهشی و فن آوری مراکز تحقیقاتی در راستای تحقق عدالت و کرامت انسان ها و رعایت چارچوب اخلاق در پژوهش توسط اعضای هیئت علمی، پژوهشگران، دانشجویان، دانش آموختگان و دیگر همکاران طرح های تحقیقاتی در مورد نگارش و انتشار نتایج پژوهش های علمی که تحت عناوین پایان نامه، رساله، طرح تحقیقاتی، کتاب و مقاله که در این مراکز انجام شده است، موارد زیر می بایست رعایت گردد:

- ماده ۱: حقوق مادی و معنوی پژوهش های علمی مصوب مرکز متعلق به مرکز بوده و هر گونه نشر و تکثیر نتایج پژوهش های علمی تحت عناوین فوق الذکر و یا قسمتی از نتایج، مطالب و محتویات آن به صورت چاپ یا الکترونیک در هر نوع نشریه ای اعم از علمی، آموزشی، پژوهشی و غیره (داخلی یا خارجی) و یا ارائه آن در مجامع داخلی و خارجی باید با مجوز و نام مرکز انجام گیرد. همچنین با تایید سرپرست طرح تحقیقاتی، ترتیب اسامی نویسندگان مشخص خواهد شد.

تبصره: انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پژوهش ها به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام مرکز تحقیقات بوده و مسئول مکاتبات توسط سرپرست طرح تحقیقاتی مشخص خواهد شد.

- ماده ۲: انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (مانند فیلم، عکس، پاورپوینت و...) حاصل از نتایج طرح های تحقیقاتی کلیه کرسی های مرکز تحقیقات باید طبق ضوابط و مقررات و با مجوز کتبی صادره از معاونت تحقیقات و فن آوری دانشگاه انجام گیرد.

- ماده ۳: ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارایه یافته های علمی پژوهشی در جشنواره های ملی، منطقه ای و بین المللی که حاصل نتایج مستخرج از طرح های تحقیقاتی مرکز است، باید با هماهنگی ریاست مرکز از طریق معاونت تحقیقات و فن آوری انجام گیرد.

شماره مدرک SR-WI-04-02

شماره بازنگری: 02

تاریخ ویرایش: 1401/7/1

پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت

دانشگاه علوم پزشکی کرمان

دستور العمل حفظ مالکیت

معنوی

منشور اخلاق نویسندگی، بایدها و نبایدها

چکیده

منشأ و ریشه اخلاق در عقل است. اگرچه اداره جامعه براساس اخلاق و وجدان مقدور و میسر نیست ولی علم و آگاهی به صفات پسندیده و ناپسند و همچنین رفتارها و هنجارهای مورد قبول هر جامعه‌ای زمینه و بستر کنترل درونی و بیرونی را ممکن می‌سازد. کنترل درونی همان وجدان و کنترل بیرونی قوانین اخلاقی حاکم بر جامعه است که رعایت نکردن آن موجب پیگرد قانونی فرد خاطی می‌شود. بی‌تردید پابندی به اصول اخلاقی باعث بهبود عملکرد درونی و بیرونی افراد و جوامع مختلف می‌شود. رعایت اصول اخلاقی علمی در بین فرهیختگان، پژوهشگران و دانشمندان به واسطه ارزش و جایگاه علم و دانش ضرورتی افزون دارد؛ زیرا دانشمندان، متفکران و عالمان به عنوان الگو تلقی می‌شوند و رفتار، گفتار و کردار ایشان در فرهنگ‌سازی جوامع نقش کلیدی دارد. در این مقاله برخی از رفتارهای ناپسند و غیراخلاقی علمی و بایدها و نبایدها اطلاع‌رسانی شده است تا دانشمندان و پژوهشگران کشور با علم به این موارد، مستندات علمی قابل ارائه خویش را تدوین و منتشر کنند و اصول اخلاق علمی را برای اثربخشی هرچه بیشتر نتایج علمی و پژوهشی خویش رعایت نمایند. در ضمن احکام حقوقی (که برای برخی از موارد موجود است) نیز ارائه شده است.

واژگان کلیدی: اخلاق نویسندگی، منشور اخلاق نگارش، رفتار ناپسند علمی، سرقت علمی و ادبی.

مقدمه

وارد شدن دانش خصوصی افراد به مجامع عمومی و تبدیل شدن به دانش اجتماعی می‌تواند از طریق انتشار مقالات، سخنرانی‌های ضبط شده و غیره صورت گیرد که مهم‌ترین مسأله در این موارد اخلاق علمی و سالم بودن محیط علمی است. اخلاق علمی ایجاب می‌کند که در تهیه مقالات یا سخنرانی‌ها به مراجع و منابعی که از آن استفاده شده است، ارجاع داده شود. از طرف دیگر، ذکر کردن نام افرادی که در به دست آوردن مراجعی به نویسنده یا سخنران کمک علمی یا عملی کرده‌اند از اصول اولیه اخلاق علمی است. هدف از این مقاله مشخص کردن مجموعه‌ای از اصول اخلاق علمی می‌باشد که امید است با رعایت این اصول به وسیله محققان و استادان محترم گامی اساسی در راستای رعایت حقوق دیگران و اعتلای دانش بشری برداشته شود. هر چه استخر دانش بشری صاف‌تر و زلال‌تر باشد و همراه با چاشنی اخلاق، صداقت، دقت و صحت باشد، اثربخشی آن در آسایش، رفاه و توسعه علمی بشریت بیش‌تر است.

منشأ و مبدأ ایده‌ها

هنگامی که عده‌ای محقق به طور هم‌سو در زمینه یکسانی کار می‌کنند و درباره موضوع واحدی فکر می‌کنند، همیشه این امکان وجود ندارد که یقین حاصل شود چه کسی برای اولین بار به آن اندیشه دست پیدا کرده است. هنگامی که یک دانشمند برجسته از طریق اجرای یک پروژه پژوهشی و تحت نظارت وی به یک کشف مهم دست پیدا می‌کند، تمام افراد دیگری که در آن آزمایشگاه کار می‌کنند نمی‌توانند روی مالکیت این موضوع ادعا داشته باشند، چون به عنوان یک بخش از برنامه پژوهشی تعیین شده قسمتی از کار به آن‌ها واگذار شده است و تمام افراد تحت نظارت مجری، پروژه پژوهشی را انجام می‌دهند. یک راه برای این که از احتمال سوئی تعبیر درباره سرمنشأ فرآورده‌های فکری کاسته شود، این است که از قبل یک توافق واضح و صریح درباره مالکیت انحصاری یک موضوع یا مالکیت مشترک آن‌ها صورت گیرد.

وقتی که ایده‌ای برای پروژه از یک همکاری که عضو تیم تحقیقاتی گروهی نیست، آورده شود، بهتر است در قسمت پاورقی منشأ و مبدأ ایده برای پروژه ذکر شود. با این وجود اخلاقی‌ترین کار این است که قبل از شروع پروژه، فرد ایده‌دهنده به عنوان همکار در پروژه دعوت شود. وقتی که یک همکار کمکی را برای قسمت کوچکی از مطالعه‌ای که نیازمند توانایی تخصصی وی است انجام می‌دهد، شایسته است این موضوع در پاورقی به طور کامل ذکر شود.

نویسندگی

۱- همکار

زمانی که دو یا چند همکار با میل خود روی یک پروژه پژوهشی همکاری می‌کنند و تصمیم به نشر نتایج می‌گیرند، رعایت اصول اخلاقی در نوشتن نام افراد بر مبنای میزان مشارکت آن‌ها در پروژه مشترک از اصول اولیه برای نوشتن مقاله علمی محسوب می‌شود. بعضی از مجلات الگوی خاصی در ترتیب قرار گرفتن اسامی نویسندگان براساس حروف الفبای انگلیسی دارند و در این مجلات نویسندگان خودشان نمی‌توانند ترتیب را مشخص کنند. تعدادی از دانشمندان از این ترتیب قرار گرفتن اسامی استقبال می‌کنند؛ در حالی که روان‌شناسان اعتقاد دارند که این سیاست می‌تواند تأثیر اساسی روی موضوعات چاپ شده در این مجلات داشته باشد؛ به طوری که این افراد به این نتیجه رسیده‌اند افرادی که نام آن‌ها بین حروف الفبای P-Z قرار دارند، تمایل برای چاپ مقالات خود در این مجلات ندارند.

کسی که معمولاً پیش‌نویس اولیه را می‌نویسد، نویسنده اصلی محسوب می‌شود و جایگاه‌های بعدی در فهرست نویسندگان بر مبنای مشارکت آن‌ها تعیین می‌شود. در مواردی که مشارکت‌ها مساوی باشد، ترتیب قرار گرفتن نویسندگان طبق ترتیب حروف الفبا یا به صورت انتخاب نوبتی برای اول بودن در مقالات بعدی تعیین می‌شود. واضح است که اگر شخصی ادعای حق مالکیت تک نویسندگی را برای آنچه که به وسیله تلاش گروهی انجام شده است، داشته باشد؛ مرتکب یک عمل غیراخلاقی شده است. نویسندگی اصولی براساس همکاری‌های حرفه‌ای یا علمی اشخاص و بدون توجه به شرایطی از قبیل رئیس مؤسسه بودن و غیره تعیین می‌شود.

شماره مدرک SR-WI-04-02

شماره بازنگری: 02

تاریخ ویرایش: 1401/7/1

پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت

دانشگاه علوم پزشکی کرمان

دستور العمل حفظ مالکیت

معنوی

نویسندگان اصلی مقاله در چنین شرایطی مشروط بر این که رئیس مؤسسه و غیره تأثیر به‌سزایی در پیشبرد کار تحقیقاتی مذکور از لحاظ تأمین امکانات ویژه برای انجام پروژه داشته است، باید تنها به ذکر سپاس‌گزاری در انتهای مقاله اقدام و به طور اکید در درج نام چنین افرادی در فهرست نویسندگان اصلی مقاله خودداری کنند. مواردی وجود دارد که در آن کار عملی انجام شده سبب افزایش شهرت ویژه نویسندگان خواهد شد. در این مواقع بسیار سودمند است که در قالب یک پی‌نوشت میزان سهم هر یک از نویسندگان به دقت و با ذکر جزئیات قید شود. این نوع از موارد معمولاً در مجلاتی که از اعتبار بسیار بالایی علمی برخوردارند، رعایت می‌شود.

۲- استاد/ دانشجو:

در بعضی مواقع افراد از موقعیت‌هایی که در اختیار دارند، به عنوان امتیاز ویژه استفاده می‌کنند. این یک نگرش غیراخلاقی برای استادان می‌باشد که "من ذهن شما را نسبت به علم باز می‌کنم و همه آن چیزی را که شما می‌دانید، من به شما تدریس کرده‌ام؛ بنابراین هر کدام از ایده‌های ذهنی شما به من تعلق دارد". بر این اساس گاهی مشاهده می‌شود که یک دانشجو مقاله‌ای را در یک ترم از بابت درسی تهیه کرده و استاد پس از تصحیح نسبت به چاپ آن اقدام می‌کند، بدون این که اعتباری به دانشجو بدهد. از نظر اخلاق علمی، افراد امتیاز نویسندگی را فقط برای کاری که به طور واقعی انجام داده‌اند یا برای آنچه همکاری داشته‌اند، دریافت می‌کنند.

۳- محققان و دستیاران پژوهشی

در یک کار پژوهشی، دستیار پژوهشی در جمع‌آوری داده‌ها به طور دقیق همان‌طوری که برای وی تعیین شده و تحت نظارت محقق است، شرکت می‌کند.

محققان پژوهشی روشی را طراحی و در نهایت مقاله را می‌نویسند. بنابراین کافی است که در پی‌نوشت کار، دستیار پژوهشی مشخص شود. در حالت دیگر به دستیار پژوهشی نقش همکاری در تشکیل، طراحی، اجرای پروژه، آنالیز و تغییر داده‌ها واگذار می‌شود، بنابراین همکاری در نویسندگی مشترک برای وی قابل توجیه است.

۴- پایان‌نامه دکتري

در مواقعی که پایان‌نامه دکتري به شکلی است که ایده اصلی آن به وسیله دانشجو ارائه شده است و بدون راهنمایی استاد راهنما مقاله نیز به وسیله دانشجو نوشته می‌شود، به طور اساسی رساله در حیطه اختیار دانشجوست و دانشجو به عنوان نویسنده اصلی و اول مقاله محسوب می‌شود. متأسفانه در بسیاری از موارد مشاهده می‌شود که نام استاد راهنما به عنوان نویسنده اول ذکر می‌شود. از نظر اخلاق علمی، افراد امتیاز نویسندگی را فقط برای کاری که انجام می‌دهند، دریافت می‌کنند.

داوران

داوران مسؤولیت خیلی ویژه‌ای دارند. براساس اصول اخلاق علمی داوران باید منصف باشند و در ارزیابی انتقادی و توصیه‌نامه خویش درباره مقالات قبل از چاپ بدون غرض‌ورزی رفتار کنند. انتظار می‌رود که داوران از انتشار موضوع داوری قبل از چاپ خودداری کنند. در مواقعی که داور مقاله در فهم، محتوا و شیوه نگارش نویسنده مشکل داشته باشد، اخلاقی‌ترین کار در این مورد داوری نکردن مقاله است. تصاحب کار یک نویسنده به وسیله داور مربوط، کار بسیار ناشایستی است. در بعضی مواقع مشاهده شده است که شخص مسؤول، داوری یک مقاله آماده چاپ یا طرح بررسی شده را مردود اعلام کرده است و با اندک تغییراتی اقدام به ارسال موضوع مورد بحث به محل دیگر به نام خود می‌کند. این عمل یکی از غیراخلاقی‌ترین اعمال در عرصه داوری علمی است.

سرقت علمی و ادبی

سرقت ادبی، عبارت است از استفاده مستقیم از لغات دیگران بدون استفاده از علامت خاصی که نشان‌دهنده این باشد که نوشته مربوط به کس دیگری می‌باشد. هنگامی که بخش‌های اصلی و اطلاعات علمی یک مقاله یا پایان‌نامه و یا گزارش طرح‌های پژوهشی از مقاله، پایان‌نامه و گزارش‌های علمی نگاشته شده به وسیله دیگران آورده شود، این اقدام ناپسند اخلاقی را سرقت علمی می‌نامند. این مسأله را نمی‌توان به خاطر بی‌دقتی ساده نویسنده و غیرعمدی تصور کرد. از نظر اخلاقی پسندیده نیست که نویسنده یک مقاله، کار محققان دیگری را (که قبلاً گزارش شده است) بدون ارجاع به نویسنده، به نام خود ارائه کند.

اگر جمله‌ای از مقاله‌ای گرفته می‌شود، در صورتی که جمله‌بندی به طور دقیق از همان مقاله باشد، این جمله‌بندی باید داخل گیومه آورده و منبع آن ذکر شود. در صورتی که جمله‌بندی آن عوض شود یا این که جمله خلاصه شده باشد، ذکر منبع کافی است. اگر بیش از یک پاراگراف از مقاله‌ای استفاده شود، باید متن در نگارش جلورفتگی داشته باشد تا مشخص شود این متن از محل دیگری آورده شده است. اشکال و نمودارها هم فرقی با متن ندارند و باید مرجع اشکال و نمودارها به طور دقیق ذکر شود.

سرقت ادبی در سخنرانی‌های علمی بیشتر مشاهده می‌شود. از نظر اخلاقی پسندیده است که سخنران منابع را برای تأیید گفته‌های خود ذکر کند.

ارسال دوگانه مقاله

از نظر اخلاقی پسندیده نیست که نویسنده یک مقاله یا موضوعات با شباهت بسیار زیاد را برای بیش از یک مجله در زمان یکسان ارائه کند و تلاش برای چاپ یک عنوان مقاله در دو مجله¹ از نظر اخلاقی درست نیست. این عمل اقدامی ناشایست از بعد اخلاق

¹ . Duple Publication

حرفه‌ای محسوب می‌شود. اغلب نشریات در زمان دریافت تا چاپ مقاله از مؤلف یا مولفان می‌خواهند تا فرم انتقال حق نشر² را تکمیل و ارسال کنند. در بیش‌تر مواقع با تکمیل و امضای این فرم مؤلف تأیید می‌کند که مقاله ارسال شده به آن مجله به مجله دیگری ارسال نشده است.

متأسفانه درصد ناچیزی از مؤلفان به این اقدام مبادرت می‌کنند و توجیحاتی از قبیل طولانی شدن زمان فرایند داوری مقاله، فراموش کردن ارسال قبلی مقاله، ارسال مقاله به وسیله یکی دیگر از مؤلفان برای نشریه دیگر و ... می‌آورند که این موارد ارسال دوگانه مقاله را توجیه نمی‌کند.

نتایج و چکیده

از آنجا که تعداد زیادی از خوانندگان به طور مستقیم به نتایج رجوع می‌کنند یا مطالعه خود را به چکیده (که نتایج را شامل می‌شود) محدود می‌کنند، از لحاظ اخلاقی باید دانست که آیا جملات چکیده واقعاً عصاره داده‌های مقاله را به گونه‌ای پوشش می‌دهد که خواننده با مطالعه چکیده به هدف و اطلاعات علمی مقاله آگاهی پیدا کند.

تحقیقات حمایت شده

تعدادی از سازمان‌ها مطالعات پژوهشی را برای اهداف داخلی انجام می‌دهند. بنابراین یافته‌ها دارای حقوق انحصاری بوده و نشر عمومی آن به وسیله مجری غیراخلاقی است. بنابراین محقق کاملاً شرایط را در یک پروژه تحقیقی (مانند پروژه نظامی، پروژه داخلی و ...) از قبل درک می‌کند و اخلاق علمی ایجاب می‌کند که او نسبت به انتشار نکردن این یافته‌ها بدون اجازه از محلی که تحقیقات به وسیله آن حمایت شده است، اقدام نکند. بسیاری از مجلات علمی فرم‌هایی دارند که در آن از نویسنده تعهد گرفته می‌شود که موضوع ارائه شده به وسیله برخی دولت‌ها و یا شرکت‌های حاصل مورد حمایت قرار نگرفته است. در هنگام امضا و تأیید این فرم‌ها، نویسندگان باید به دقت محتوای نوشته شده در آن را مطالعه کرده و سپس اقدام به امضای آن کنند.

قانون انحصار انتشارات در متون علمی (مالکیت معنوی)

کپی کردن یک عکس، یک جدول، یک منحنی و غیره از یک نوشته (که در قالب کتاب، پایان‌نامه یا مقاله به چاپ رسیده است) برای چاپ مجدد آن در مقاله جدید غیرقانونی است. لازم است تا نویسندگان قبل از انجام چنین عملی با انتشارات و یا نویسنده مربوط به آن ارتباط برقرار کنند و آن‌ها را از چنین اقدام مطلع سازند و اجازه نیز اخذ کنند. در مواردی اجازه در قبال اخذ وجه صادر می‌شود.

² . Copyright

استناد

امروز شاخص‌های اساسی علم^۳ مبنای قضاوت در خصوص کمیت و کیفیت تولیدات علمی افراد، مؤسسات و کشورهاست. شاخص کمی تولید علم، تعداد مقاله علمی و پژوهشی منتشر شده در نشریات علمی نمایه شده در پایگاه‌های نمایه‌سازی معتبر دنیاست. شاخص کیفی تعداد ارجاعات و استنادهای داده شده به اسناد علمی افراد، مؤسسات و کشورها می‌باشد.

دانشمندان عرصه علم‌سنجی با تلفیق فاکتور کمیت و کیفیت، معیارهای جدیدی از جمله ضریب تأثیر، ایندکس‌اچ، نسبت ارجاع به مقاله و ... را ابداع و به کار گرفته‌اند. بنابراین رعایت نکردن اخلاق علمی در ارجاع و استناد به اسناد علمی مرتبط موجب ضایع شدن حقوق دیگران خواهد شد. نه تنها نادیده گرفتن اسناد علمی مرتبط نقص پیشینه تحقیق بوده و کاری غیراخلاقی است، بلکه ارجاع و استناد به کارهای غیرمرتبط خود، دوستان، هموطنان نیز یک رفتار غیرعلمی و بداخلاقی است. خودارجاعی^۴ نیز دو روی یک سکه می‌باشد. چنانچه نویسنده یک سند علمی به کارهای علمی قبلی مرتبط ارجاع ندهد، این به آن معناست که یافته پژوهشی که می‌خواهد منتشر کند، یک پژوهش کاملاً بکر و دست اول است. در این صورت طبیعی است که داوران مقاله ارسال شده برای چاپ را به اشتباه می‌اندازد و ممکن است با تمایل و سرعت بیش‌تری آن مقاله به چاپ برسد، در صورتی که نویسنده‌ای به مقالات چاپ شده مرتبط قبلی خویش ارجاع دهد، آن‌گاه داور مربوط به آن قادر خواهد بود تا بررسی کند که این تحقیق به چه میزان حاوی نوآوری بوده و در راستای بسط و گسترش تحقیقات قبلی است و چه اطلاعات علمی جدیدی در آن وجود دارد و براساس مقدار، میزان و کیفیت اطلاعات جدید، بسط و گسترش تحقیقات گزارش شده قبلی، آن را برای چاپ در مجله قبول یا رد می‌کند.

بنابراین ارجاع ندادن به مستندات علمی خود یک امر غیرعلمی و غیراخلاقی است و همچنین ارجاع به اسناد علمی غیرمرتبط با مقاله جدید نیز به منظور افزایش تعداد ارجاعات خودی نیز ناپسند می‌باشد، زیرا در هنگام قضاوت افراد را به اشتباه وا می‌دارد. گاهی نیز مشاهده شده است که بدون مشاهده مستقیم و مطالعه بی‌واسطه یک سند علمی به آن ارجاع داده می‌شود. در چنین مواردی نویسنده سند علمی صرفاً با اتکا به ارجاع به آن سند در یک سند علمی دیگر ارجاع می‌دهد. در واقع از مراجع و ارجاعات سند علمی دوم بهره می‌برد، بدون آن که اصل سند علمی اول را شخصاً دیده باشد. به چنین عملی "ارجاع تو ارجاع" گفته می‌شود. چنین اقدامی احتمال تکرار یک غلط و اشتباه را تکثیر می‌کند. در نتیجه مشاهده مستقیم و بی‌واسطه یک سند علمی امری طبیعی بوده و در غیر این صورت ناپسند است. گاهی اوقات افراد در نوشتن مقالات به ویژه مقالات مروری گزینشی ارجاع داده و سلیقه‌ای برخورد می‌کنند، در صورتی که اخلاق علمی حکم می‌کند تا به تمام اسناد علمی که پیشینه تحقیق را شکل می‌دهند، اشاره شده و ارجاع داده شود. در زمینه علوم سیاسی و انسانی نیز گاهی اوقات مشاهده می‌شود، ارجاعات صرفاً به خاطرهم‌فکری و هم‌حزبی سیاسی می‌باشد و ارتباط علمی تحقیق و پژوهش دلیل ارجاع نیست. این‌گونه ارجاعات نیز نمی‌تواند معیار قضاوت در خصوص ارزش و اثربخشی یک پژوهش باشد.

³ . Essential Science Indicators

⁴ . Self Citation

شماره مدرک SR-WI-04-02

شماره بازنگری: 02

تاریخ ویرایش: 1401/7/1

پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت

دانشگاه علوم پزشکی کرمان

دستور العمل حفظ مالکیت

معنوی

داده‌سازی

از آنجا که شهرت و جایگاه علمی دانشمندان براساس آثار علمی ایشان تعیین می‌شود، گاهی اوقات افرادی برای دست پیدا کردن به جایگاه بالاتر و در میدان رقابت علمی با همکاران دست به اعمال ناپسندی از جمله داده‌سازی و ارائه گزارش‌های علمی غیرواقعی می‌زنند. این عمل غیراخلاقی در مواردی عمر و انرژی انسان‌ها را برای استفاده و تکرار آن روش‌ها و داده‌ها به هدر داده و هزینه‌های زیادی را تحمیل کرده است. بعضی اوقات پژوهشگران نتایجی را با دستگاه‌های قدیمی به دست آورده ولی در هنگام گزارش نتایج در مقالات، اطلاعات دستگاه‌های پیشرفته را در مقاله ارسالی برای چاپ ارائه می‌کنند، که چنین اقدامی در آینده می‌تواند یک امر غیراخلاقی تلقی شود. به هر حال در علوم طبیعی بحث تکرارپذیری داده‌ها امری پذیرفته شده است و در صورتی که داده‌های یک سند علمی در شرایط کاملاً قابل تکرار نباشد، بیانگر نبود صداقت و صحت داده‌های گزارش شده است.

صداقت

برخی اوقات پژوهشگران به خاطر انحصار یک زمینه تحقیقی یا تکنیک و روش، در هنگام گزارش نتایج پژوهش به اصطلاح فن کوزه‌گری را نزد خویش نگه می‌دارند که چنین اقدامی به تکرارناپذیری نتایج گزارش شده منجر می‌شود. از آنجا که خلاف مقوله فن و تکنولوژی (که هنر به کارگیری علم می‌باشد و در آن مالکیت مطرح است) در علم مالکیت مطرح نیست و چنین اقدامی یک امر غیراخلاقی است که منجر به ارجاعات منفی می‌شود، یعنی در مقالات دیگران مهر تأیید به تکرارناپذیری زده می‌شود. نتیجه یک پژوهش می‌تواند دست نیافتن به نتیجه دلخواه و یا پژوهشی بدون نتیجه باشد. حداقل فایده چنین پژوهش‌هایی این است که مسیرها به وسیله دیگران به طور مجدد تکرار نمی‌شود و در عمر، وقت و هزینه تحقیق بشریت صرفه‌جویی می‌شود. بنابراین هنگام گزارش داده‌ها در قالب یک سند علمی اشاره به نتایج نامناسب در کنار نتایج مطلوب یک عمل اخلاقی پسندیده است و انتخاب گزینشی داده‌ها ناپسند می‌باشد. در زمینه علوم انسانی، آزادمنشی علمی، یعنی ارائه بدون سانسور انتقادات بر پایه یافته‌های پژوهشی نیز، پسندیده بوده و گزارش گزینشی، امری غیراخلاقی است؛ زیرا پیچیدگی رفتار انسان‌ها و اصلاح آن‌ها کاری بسیار مشکل است و سانسور نه تنها کمک به معضلات اجتماعی نمی‌کند بلکه بر مشکلات می‌افزاید. در صورتی که واقعیات رفتاری و پیشنهادها اصلاحی یک تحقیق همراه با صداقت در گزارش آن نباشد، نه تنها فرهنگ ناسالم جامعه را اصلاح نمی‌کند بلکه منجر به گسترش و تکثیر آن نیز می‌شود. به هر حال ممکن است، نمایش بهترین نتایج و پنهان کردن بدترین آن‌ها در نوشتن مقالات که به اصطلاح بزک کردن نام دارد، نویسنده را وسوسه کند؛ اما این امر از لحاظ اخلاقی درست نمی‌باشد.

مقایسه داده‌ها

در بعضی از اسناد علمی مشاهده می‌شود که نویسنده برای افزایش ارزش یافته‌ها و نتایج پژوهشی خویش با گزینش داده‌های ضعیف و نامطلوب مرتبط در اسناد علمی دیگران و مقایسه آن‌ها با داده‌های علمی خویش داوران مقالات را به اشتباه مجبور می‌کند.

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	---	--------------------------------

چنین اقدامی موجب می‌شود که نقاط قوت موجود در اسناد دیگران از دید افراد متخصص در آن رشته پنهان باقی بماند و مقایسه عادلانه صورت نپذیرد. بنابراین برخورد تاجرانه در مقوله اسناد علمی امری اخلاقی محسوب نمی‌شود و در شأن یک پژوهشگر نیست. بنابراین، مقایسه نقاط قوت و ضعف با هم معنا می‌یابد.

قطعه قطعه کردن

گاهی اوقات افراد به دلیل نظام‌سنجی و انگیزشی حاکم بر جامعه خویش ترجیح می‌دهند تا نتایج یک تحقیق را به بخش‌های مختلف تقسیم کرده و چاپ کنند. به چنین اقدامی در اصطلاح قطعه قطعه کردن می‌گویند. شاید از نظر کمی چنین اقدامی منافعی زودگذر را برای نویسنده و پژوهشگر داشته باشد ولی از نظر علمی چنین اقدامی ناپسند بوده و میزان اثربخشی یافته پژوهشی و میزان ارجاعات او را کاهش می‌دهد. در ضمن چنانچه داوران مقالات متوجه چنین اقدامی شوند، به طور مطمئن نظر آن‌ها منفی خواهد شد و بعضی اوقات اسم چنین نویسندگانی در فهرست سیاه آن مجله قرار داده می‌شود. البته نتایج تحقیقاتی که مرحله‌ای بوده و هر کدام مکمل فاز بعدی است، از این مقوله مستثناست و به طور یقین نویسنده مقاله و داوران مجلات به چنین واقعیاتی کاملاً آگاه می‌باشند.

ضمانت اجرا

رعایت نکردن نکات اخلاقی در پژوهش‌های علمی و انتشار آثار پژوهشی می‌تواند ضمانت اجرای مختلفی را به دنبال داشته باشد. برخی از این ضمانت اجراها کاملاً حقوقی است؛ با این بیان که گاهی اوقات رعایت نکردن قواعد و ضوابط اخلاقی در پژوهش‌های علمی و در قوانین و مقررات داخلی کشورها (از جمله ایران) دارای ضمانت اجرای مشخص حقوقی است. برخی دیگر اداری است که در خصوص اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها قابل اعمال است از حیث ترفیع، ارتقا و تبدیل وضعیت استخدامی آن‌ها و برخی دیگر ابزارهایی است که نشریات و منتشرکنندگان آثار علمی در اختیار دارند، مانند اعلان نام شخص متخلف در سایت مجله برای مدتی معین یا پذیرش نشدن مقاله یا اثر جدید از متخلف و ... از این میان بحث ضمانت اجرای حقوقی با اشاره و تأکید بر مقررات داخلی ایران در ذیل بحث و بررسی می‌شود.

ضمانت اجرای حقوقی

از جمله مهم‌ترین اعمال غیراخلاقی و مصادیق عمده سوءرفتار در انتشار آثار پژوهشی و تنها موردی که در قوانین موضوعه مورد توجه قرار گرفته، سرقت ادبی است. تبصره ماده ۶ قانون مطبوعات مصوب ۲۲/۲/۱۳۷۹ سرقت ادبی را چنین تعریف می‌کند:

"سرقته ادبی عبارت است از نسبت دادن عمدی تمام یا بخش قابل توجهی از آثار و نوشته‌های دیگران به خود یا غیر ولو به صورت ترجمه".

براساس بند ۹ از ماده مذکور، سرقت ادبی ممنوع است. اما در قانون مزبور به طور مشخص مجازاتی برای آن تعیین نشده است. بعضی از حقوق‌دانان نیز آن را دارای عناصر سرقت به معنای خاص کلمه به آن صورت که در خصوص اموال مقرر است، نمی‌دانند.

اما به نظر می‌رسد که براساس ماده ۲۳ قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱ چنانچه کسی تمام یا قسمتی از اثر دیگری (اعم از کتاب و مقاله) را به نام خود نشر یا پخش کند، به حبس تأدیبی از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد. اشاره به دو نکته دیگر در تکمیل این بحث خالی از فایده نیست اول اینکه هرگونه استناد به، یا اقتباس از آثار پژوهشی دیگران اگر بدون ذکر نام پدیدآورنده باشد، حسب مواد ۱۸ و ۲۵ قانون مورد اشاره جرم به شمار می‌آید و بین ۳ ماه تا یک سال حبس خواهد داشت. دوم این که هرگونه تغییر یا تحریف در اثرهای پژوهشی دیگران و نشر آن بدون اجازه پدیدآورنده ممنوع است و براساس مواد ۱۹ و ۲۵ قانون مورد اشاره مجازات بین ۳ ماه تا یک سال خواهد داشت. آنچه بیان شد، ضمانت اجرای کیفری سرقت ادبی است. بدیهی است که چنانچه این فعل غیراخلاقی موجب هرگونه خسارت مادی یا معنوی به صاحب اثر یا پدیدآورنده شود، زیان دیده می‌تواند حسب مقررات و قواعد مسؤولیت مدنی خسارت‌های وارد شده را از عامل مطالبه کند.

ضمانت اجرای اداری

بدیهی است که همه موارد خلاف اخلاق در انتشار آثار پژوهشی از ضمانت اجرای حقوقی برخوردار نیستند، نظیر انتشار تکراری یا ارسال دوگانه یا ... اما این به آن معنا نیست که ضمانت اجرای دیگری نیز وجود ندارد، در این موارد گاهی اوقات ضمانت اجرای اداری در خصوص اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها قابل اعمال است. با این بیان که اولاً مقامات ذیصلاح دانشگاه‌ها در ترفیع سالیانه، تبدیل وضعیت استخدامی و ارتقا به مرتبه دانشیاری و استادی می‌توانند موارد خلاف اخلاق را در نظر بگیرند. ثانیاً: رعایت نکردن قواعد اخلاقی در پژوهش‌های علمی و انتشار آثار علمی و پژوهشی به عنوان یک رفتار خلاف شأن در هیأت انتظامی اعضای هیأت علمی قابل پیگیری است؛ به ویژه با توجه به اینکه گاه در منشور اخلاق علمی-انتشاراتی دانشگاه‌ها بر این موارد تأکید شده است. مضاف بر این حسب قانون الحاق دو بند به ماده (۷) قانون مقررات انتظامی هیأت علمی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور مصوب ۱۳۶۴ که اخیراً به تاریخ ۸/۱۱/۸۷ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده و در نامه شماره ۵۰۳۵/۱۹۵/۲ مورخ ۱۸/۳/۸۸ وزارت علوم به دانشگاه‌ها ابلاغ شده است (به ویژه با توجه به بند ۱۸ اضافه شده (الحاقی ۸/۱۱/۸۷)). اعضای محترم هیأت علمی باید در صورت استفاده از دستاوردها و یافته‌های علمی دیگران قواعد اخلاقی را در این خصوص مراعات کنند. در صورتی که عضو هیأت علمی نتایج کار دیگران را به نام خود معرفی کند و با استفاده از امتیاز آن حسب مورد به ترفیع، تغییر وضعیت و یا ارتقا دست یافته باشد، در صورت محکومیت قطعی لازم است تا امتیاز مذکور از مجموع امتیازات عضو هیأت علمی کسر شود. در این حال چنانچه امتیازات باقیمانده هیأت علمی برای موقعیت جدید کفایت نداشته باشد، حکم قبلی به طور طبیعی لغو و بلا اثر خواهد بود.

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازننگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
--	---	--------------------------------

ساختار و خط مشی مالکیت فکری و نوآوری در دانشگاه های علوم پزشکی کشور

مقدمه

تجاریسازی و عرضه محصولات دانش بنیان به بازار، نکته بارز و ویژگی دانشگاههای نسل سوم است که این دانشگاهها از طریق توسعه و واگذاری حق مالکیت فکری، در قالب قراردادهای واگذاری حق امتیاز و یا ایجاد شرکتهای دانش بنیان ملی فعالیت میکنند. هدف، تولید علم و فناوری است که به عنوان دارایی فکری علاوه بر ارزش معنوی میتواند ارزش مادی نیز داشته و ایجاد درآمد نماید. تبیین خط مشی و ضوابط مالکیت فکری در موسسات علمی و پژوهشی، از جمله الزامات موفقیت در تجاریسازی نتایج تحقیقات است.

این آئیننامه و ضوابط، در راستای تحقق یکی از وظایف وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مبنی بر "فراهم نمودن زمینه حمایت از حقوق مالکیت فکری"، تشریح نحوه حمایت از ایجاد داراییهای فکری، ایجاد انگیزه برای پدیدآورنده/ پدیدآورندگان، چگونگی تجاریسازی در قالب قراردادهای واگذاری حق امتیاز و تأثیر آن در ارتقای اعضای هیات علمی تدوین شده و ابعاد مختلف این موضوع را تشریح میکند.

۱- مفاهیم:

- ۱-۱- مالکیت معنوی: شامل حقوق مرتبط با موارد ذیل است: آثار ادبی، هنری، علمی، نمایشهای هنرمندان بازیگر، صدای ضبط شده، برنامه رادیویی، اختراعات در کلیه زمینههای فعالیت انسان، کشفیات علمی، طراحیهای صنعتی، عالیم تجاری، عالیم خدماتی، نامهای تجاری و عناوین حمایت در برابر رقابت نامطلوب و سایر حقوقی که ناشی از فعالیت معنوی در قلمرو صنعتی، علمی، ادبی و هنری میباشد.
- ۱-۲- دانشگاه: منظور دانشگاه علوم پزشکی کرمان است.
- ۱-۳- شرکت دانش بنیان: شرکت و موسسه خصوصی یا تعاونی است که به منظور هم افزایی علم و ثروت، توسعه اقتصاد دانش محور، تحقق اهداف علمی و اقتصادی (شامل: گسترش و کاربرد اختراع و نوآوری) و تجاری سازی نتایج تحقیق و توسعه (شامل: طراحی و تولید کالا و خدمات) در حوزه فناوری های برتر و با ارزش افزوده فراوان به ویژه در تولید نرم افزارهای مربوط تشکیل میشود.
- ۱-۴- تجاری سازی: فرآیند خلق محصول و خدمت، بر مبنای دانش فنی نوین و عرضه پایدار آن در بازار است به گونهای که با جذب مشتری نیازهای او را تامین کند.

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 <p>پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت</p> <p>دانشگاه علوم پزشکی کرمان</p>	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	--	--------------------------------

- ۱-۵- کارگزار مالی: نهاد مالی است که ارایه خدمات مالی نوین مورد نیاز جهت تجاری سازی را در قالب هایی مانند سرمایه گذاری ریسک پذیر، تسهیلات کم بهره و ارایه ضمانت های مورد نیاز بر عهده دارد .
- ۱-۶- دارایی فکری: به دارایی حاصل از خالقیت های فکری انسان اطلاق میشود که به طور عمده در دو زمینه کلی " صنعتی " (نظیر: اختراعات، طرح های صنعتی، علائم و نامهای تجاری) و " ادبی و هنری " (نظیر آثار مکتوب، نرم افزارهای رایانه ای، موسیقی، شعر، فیلم و مجسمه سازی) میباشد.
- ۱-۷- پدیدآورنده/ پدیدآوردگان: به فرد یا افرادی اطلاق میشود که یکی از مصادیق دارایی فکری را (در زمان همکاری با دانشگاه و با استفاده از تسهیلات آن) ایجاد کرده باشند.
- ۱-۸- واگذاری امتیاز بهره برداری از دارایی فکری (Licensing): قراردادی است بین مالک دارایی فکری و متقاضی بهره برداری از آن دارایی که به موجب آن قرارداد، متقاضی در قبال پرداخت مبلغی (به صورت درصدی از درآمد خالص حاصل از فروش محصول "Royalty" و یا مبلغی ثابت)، مجوز بهره برداری از دارایی فکری را به دست می آورد
- ۱-۹- حامی (sponsor): فردی حقیقی یا حقوقی (اعم از دولتی یا غیر دولتی) هستند که همچون دانشگاه و پدیدآورنده/پدیدآوردگان در ایجاد دارایی فکری (معمولا از طریق حمایت مالی) سهیم میشوند .

۲- اهداف

- ۲-۱- ایجاد انگیزه برای مجریان پژوهشی در راستای خلق و توسعه فناوریهای ارزشآفرین، تسهیل توسعه داراییهای فکری با ارزش برای دانشگاه و مجری پژوهشی، تشویق و ارتقای خلاقیت و نوآوری در پژوهشگاه به منظور کسب مزیت اقتصادی .
- ۲-۲- ایجاد درآمد پایدار دانشبنیان برای دانشگاه و کمک به تجاریسازی دستاوردهای محصولات دانش بنیان .
- ۲-۳- فراهم سازی زمینههای توسعه علم و فناوری از طریق ایجاد محیطی مناسب برای شکوفایی خلاقیت و اشاعه و بهکارگیری دستاوردهای جدید پژوهشی و فناوری در کشور .
- ۲-۴- نهادینه سازی حقوق مالکیت فکری و تقویت انگیزه مادی و معنوی در افراد جهت فعالیت هرچه بیشتر در عرصه پژوهش و توسعه فناوری و افزایش امکان تجاریسازی دستاوردها در راستای منافع عمومی، ثبت و حفاظت از داراییهای فکری دانشگاه .
- ۲-۵- ارائه چارچوبی شفاف و تبیین حقوق و تعهدات دانشگاه، پدیدآورنده/ پدیدآوردگان، حامیان در ارتباط با داراییهای فکری ایجاد شده و در نتیجه کاهش اختلافات در زمینه حقوق مالکیت فکری .

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	---	--------------------------------

۲-۶- آگاه ساختن افرادی که از اعتبارات، تسهیلات و یا امکانات دانشگاه استفاده مینمایند به حقوق مالکیت فکری و به ویژه نحوه پوشش دادن هزینهها و تقسیم منافع مادی و معنوی حاصل از آن .

۲-۷- توسعه مهارت محققان در زمینه درک، تفسیر و تحلیل اطلاعات فنی- حقوقی و تجاری پتنتها (پروانه ثبت اختراعات) و دیگر اسناد مالکیت فکری .

۲-۸- استفاده از اطلاعات حاصل از تحلیل اسناد مالکیت فکری برای هدایت و راهبری طرحهای راهبردی تحقیقاتی.

۳- اصول کلی :

۳-۱- این آیین نامه و ضوابط بر تمام افراد شاغل در دانشگاه (اعم از اعضای هیأت علمی، دانشجویان، کارشناسان و ...) و به طور کلی هر فردی که از تسهیلات، اعتبارات و امکانات دانشگاه (در راستای انجام فعالیت تحقیقاتی در طی زمان معینی که با دانشگاه همکاری دارد) استفاده نمایند، حاکم میباشد. الزام است همه افراد فوق تعهدنامه های را مبنی بر قبول و رعایت مفاد این آیین نامه و ضوابط امضا کنند .

۳-۲- دانشگاه در نتایج مادی حاصل از هرگونه دارایی فکری که بر اثر فعالیت فردی یا گروهی با استفاده از امکانات، تجهیزات و یا اعتبارات دانشگاه انجام شود، دارای حق خواهد بود، مگر اینکه در قرارداد شرایط دیگری ذکر شده باشد.

۳-۳- چنانچه پدیدآورنده/پدیدآورندگان ادعا نماید/ نمایند که دارایی فکری، بدون استفاده مؤثر از منابع و امکانات دانشگاه حاصل شده است، در صورت بررسی مدارک و پذیرش ادعای مذکور توسط کمیته مالکیت فکری، دانشگاه به صورت مکتوب اعلام میکند که ادعایی را مبنی بر مالکیت آن دارایی فکری ندارد.

۳-۴- میزان سهم دانشگاه، پدیدآورنده/ پدیدآورندگان و حامی و نیز امکان استفاده و بهره برداری آنها از دارایی فکری مورد نظر، در قرارداد همکاری منعقد شده که شرایط و ضوابط آن در ماده های ۳ و ۴ آمده است تعیین میشود. در کارهای گروهی، درصد سهم کلیه افرادی که در ایجاد یک دارایی فکری مشارکت داشته اند باید قبل از ارائه درخواست تقاضای ثبت، به صورت مکتوب مشخص شود. در صورت عدم توافق و در مواردی که درصد سهم هریک از افراد مزبور مشخص نشده باشد، منافع حاصل از آن بصورت مساوی بین آنها تقسیم خواهد شد.

۳-۵- افرادی که فعالیت آنها با استفاده از امکانات، تجهیزات و یا با کمک بودجه دانشگاه، منجر به ایجاد نوعی از دارایی فکری گردد موظفند در اسرع وقت و قبل از هرگونه افشای اطلاعات مربوط برای سایرین و یا اقدام به ثبت و نشر آنها، معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه را در جریان قرار داده، اطلاعات مربوط را در اختیار آن واحد قرار دهند و

- هماهنگی های لازم را به عمل آورند. رعایت این امر در قراردادهای همکاری بین افراد و دانشگاه مورد تأکید قرار میگیرد.
- ۳-۶- در صورتی که برای پدید آوردن مالکیت فکری، تجهیزاتی از محل اعتبارات دانشگاه تهیه شده باشد، آن تجهیزات با رعایت مقررات مربوط، مال اختصاصی دانشگاه خواهد بود.
- ۳-۷- کارکنان دانشگاه و اعضای هیأت علمی منصوب از سوی دانشگاه، جهت انجام سنجش و آزمایش اصالت مالکیت فکری، موظف به عدم افشاء اسرار، توصیفات و داده های مالکیت فکری بوده و ملزم به رعایت جوانب امانت داری در مورد اطلاعات ارائه شده و مربوط به مالکیت فکری توسط طرف قرارداد هستند.
- ۳-۸- چنانچه تخلف کارکنان و اعضای هیأت علمی منصوب، حسب تشخیص کمیته مالکیت فکری موجب خسارات مادی یا معنوی به دانشگاه شود، دانشگاه میتواند موضوع را از طریق قانونی پیگیری نماید.
- ۳-۹- سیاستگذاری، برنامه ریزی و تصمیم گیری در مورد حقوق مالکیت فکری در دانشگاه توسط کمیته مالکیت فکری انجام میشود.
- ۳-۱۰- هر شخصی که مدعی وجود یا مقتضیات یکی از موضوعات مالکیت فکری متناسب با رسالت دانشگاه باشد، میتواند درخواست مشارکت در اثبات، ایجاد، ثبت یا بهره برداری از آن را به معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه تقدیم نماید. درخواست شامل تمامی داده ها، توصیفات، ترسیمات، اسناد و مدارک و هرآنچه را که برای دستیابی به ثبت مالکیت فکری الزم است می باشد.
- ۳-۱۱- در مواردی که حسب تشخیص معاون پژوهش و فناوری، حضور مدعی جهت تبیین و توضیح دادههای مربوط به مالکیت فکری ضروری است، باید در محل و زمان تعیین شده حاضر شوند.
- ۳-۱۲- مدعی پیش از ثبت مالکیت فکری، بدون مجوز کتبی دانشگاه، با هیچ دستگاه اجرائی در معنی ماده ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری یا اشخاص موضوع حقوق خصوصی، هیچ گونه اقدامی جهت مذاکره، انعقاد قرارداد، ثبت، بهره برداری و تجاری سازی در مورد مالکیت فکری انجام نخواهد داد؛ در غیر این صورت و همچنین در مواردی که به علت تقصیر مدعی، اقدام به انتشار یا ارائه مطالب علمی مربوط به مالکیت فکری شود، دانشگاه، مالک و دارنده ی مالکیت فکری مورد ادعا گردیده و حق تقدیم اظهارنامه و ثبت مالکیت فکری به نام دانشگاه را به مرجع صالحیت دار خواهد داشت در غیر اینصورت دانشگاه میتواند موضوع را از طریق قانونی پیگیری نماید.
- ۳-۱۳- دانشگاه با بهره گیری از نیروی انسانی و تجهیزات موجود یا قابل تدارک، وجود یا عدم شرایط ماهوی مالکیت فکری را مورد سنجش و ارزیابی قرارداد، در فرض وجود قابلیت های ثبت آن، شرایط اساسی را در آن ایجاد و فراهم می نماید
- ۳-۱۴- در صورتی که مالکیت فکری مورد ادعا، واجد اصالت نبوده یا در زمره ی موارد خارج از حیطه ی حمایت باشد، به شیوهی مناسب و ضمن تبیین آن، نتیجه را در فوریتی متعارف به آگاهی مدعی میرساند.

- ۳-۱۵- دانشگاه در موضوعات مالکیت فکری پدیدآمده، ممکن است برحسب مورد پدیدآورنده، شریک، مالک یا بهره‌بردار از حقوق باشد. در هر حال در قراردادهای تنظیمی مالکیت فکری باید عنوان دانشگاه در مالکیت فکری معلوم باشد.
- ۳-۱۶- در مواردی که مالکیت فکری بین دانشگاه و شخص دیگر مشترک است، در صورت ثبت و صدور گواهینامه‌ی مربوط از سوی مرجع صالحیت دار، مالکیت فکری، مال مشاع دانشگاه و شخص دیگر بوده و حقوق مادی و معنوی ناشی از آن توسط کمیته مالکیت فکری خواهد بود؛ تصرفات حقوقی یا مادی طرفین در مالکیت فکری، براساس گواهینامه، تابع قواعد مربوط به مال مشاع و عقد شرکت مدنی خواهد بود.
- ۳-۱۷- سود قابل تقسیم ناشی از مالکیت فکری پس از کسر اعتبارات هزینه شده به تأیید امور مالی دانشگاه، موافق قرارداد بین دانشگاه و ذی نفع تقسیم میگردد.
- ۳-۱۸- در صورت ثبت هر یک از طبقات مالکیت فکری که نتیجه‌ی اشتراک دانشگاه با شخص یا اشخاص دیگر در بوجود آمدن آن یا ثمرهی بهره‌گیری از نیروی انسانی یا تجهیزات یا تأمین مالی دانشگاه میباشد، دانشگاه با شخص یا اشخاص دیگر برحسب مورد، پدیدآورنده‌ی مشترک آن یا مالک یا بهره‌بردار انحصاری یا غیرانحصاری حقوق ناشی از مالکیت فکری خواهد بود.
- ۳-۱۹- در صورت ثبت نشدن مالکیت فکری، چنانچه نتایج بدست آمده به صورت یک اثر علمی قابل عرضه باشد، عرضهی آن همواره باید با تبیین کامل نقش دانشگاه در پدید آمدن آن اثر باشد.
- ۳-۲۰- به منظور تبیین حقوق دانشگاه، پیش از اقدام در آن موارد، قراردادی متناسب با هر یک موضوعات با طرف دیگر منعقد شده و نتیجه از سوی معاون پژوهش و فناوری به کمیته مالکیت فکری اطلاع داده میشود.
- ۳-۲۱- کارکنان دانشگاه و اعضای هیأت علمی منصوب از سوی آن جهت انجام سنجش و آزمایش اصالت مالکیت فکری، موظف به عدم افشاء اسرار، توصیفات و داده‌های مالکیت فکری بوده و ملزم به رعایت جوانب امانت داری در مورد اطلاعات ارائه شده و مربوط به مالکیت فکری توسط طرف قرارداد هستند.
- ۳-۲۲- تخلف یا تقصیر مدعی مانع دادخواهی دانشگاه در دادگاه، در جبران تمام ضرر و زیانهای مادی و معنوی و همچنین منافع تفویض شده و احتمالی دانشگاه نخواهد بود .
- ۳-۲۳- اعضا، کارشناسان و اشخاصی که در کمیته مالکیت فکری به داده‌های مربوط به مالکیت فکری دسترسی مییابند، نیز مشمول حکم این ماده خواهند بود؛ در صورت ادعای تخلف یکی از اعضا، کمیته بدون حضور و رأی آن عضو، به موضوع رسیدگی می نماید؛ در صورت ثبوت تخلف، از عضویت در کمیته منعزل و ذینفع میتواند علیه او در دادگاه صالحیتدار دادخواهی نماید .
- ۳-۲۴- ارزیابی و سنجش علمی مالکیت فکری مورد ادعا ممکن است توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه یا با ارجاع به سایر مراجع صالحیتدار انجام شود .

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	---	--------------------------------

- ۳-۲۵- پیش از تصدیق اصالت مالکیت فکری در کمیته مالکیت فکری، اقدام به ثبت، هزینه و بهره برداری از مالکیت فکری نخواهد شد؛
- ۳-۲۶- در صورت صدور پروانه بهره‌برداری، انعقاد قرارداد و حصول عوایدی از آن محل، پیش از تقسیم سود حاصل، تمامی هزینه‌های مترتب بر فرایند ثبت مالکیت فکری با ارائه‌ی اسناد مالی مربوط به آن از سوی امور مالی دانشگاه، از محل عواید حاصل از مالکیت فکری کسر شده، به حساب دانشگاه پرداخت خواهد شد .
- ۳-۲۷- در این موارد برابر قانون حاکم، قید میزان سهم هریک به تفکیک در گواهینامه‌ی ثبت، به هنگام تقدیم اظهارنامه‌ی ثبت درخواست خواهد شد

انواع دارایی فکری :

- ۴-۱- دارایی فکری به دست آمده از طریق ذیل می باشد:
- ۴-۱-۱- دارایی فکری ناشی از سرمایه گذاری و یا اختصاص بودجه از سوی دانشگاه؛
- ۴-۱-۲- دارایی فکری ناشی از اعطای تسهیالت از سوی دانشگاه با بازپرداخت؛
- ۴-۱-۳- دارایی فکری ناشی از اجرای قراردادهای ارتباط با صنعت؛
- ۴-۱-۴- دارایی فکری ناشی از پایاننامه و رساله‌های دانشجویی
- ۴-۱-۵- دارایی فکری ناشی از حمایت و اختصاص اعتبار خارج از دانشگاه از جمله سازمانها و دستگاههای دولتی و حمایتی و شرکتها و موسسات خصوصی نظیر مراکز رشد و ...
- ۴-۱-۶- دارایی فکری ناشی از تولید اثر ادبی، هنری و نرمافزارها و سایر مواردی که در بندهای فوق وجود ندارد.
- ۴-۲- درصد مالکیت دانشگاه، پدیدآورنده/ پدیدآورندگان و حامی در خصوص انواع دارایی فکری به شرح جدول ذیل می باشد :

درصد مالکیت	نوع دارایی فکری	ردیف
-------------	-----------------	------

حامی	پدید آورندگان	دانشگاه		
*	۴۰	۶۰	بند ۱-۱-۴	۱
-	۸۵	۱۵	بند ۲-۱-۴	۲
**	۹۰	۱۰	بند ۳-۱-۴	۳
-	۷۵	۲۵	بند ۴-۱-۴	۴
***	۵۰	۵۰	بند ۵-۱-۴	۵
کمیته مالکیت فکری با توجه به نقش دانشگاه، پدید آورندگان و حامی در مورد سهم آنها تصمیم گیری خواهد کرد.			بند ۶-۱-۴	۶

ضوابط اجرایی:

- ۱-۵- دستاوردهای پژوهشی و فناوری که زمینه بهره‌برداری تجاری، کسب مجوز و پروانه تولید و یا ثبت حقوقی آنها وجود دارد، توسط پدیدآورنده/ پدیدآورندگان به‌صورت کتبی به معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه گزارش میشود تا ارزیابی اولیه (از جهت ضرورت و قابلیت ثبت، امکان و نحوه تجاریسازی و بهره‌برداری و نیز ارزشگذاری دارایی فکری) انجام گیرد. این ارزیابی میتواند از طریق بررسی داخلی و یا ارجاع به سایر مؤسسات (نظیر مراجع مالکیت فکری مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) صورت پذیرد. پس از این مرحله، دانشگاه اقدامات لازم جهت ثبت و بهره‌برداری از دارایی فکری را به عمل خواهد آورد.
- ۲-۵- اگر دانشگاه بر اساس قراردادی تمام یا بخشی از حقوق دارایی فکری حاصل از آن را به دیگری اعطا نماید، باید حقوق پدیدآورنده/پدیدآورندگان دارایی فکری مربوط مورد نظر و حامی نیز در قرارداد مذکور لحاظ شود.
- ۳-۵- هرگونه تنظیم و عقد قرارداد و موافقت نامه در جهت کسب مجوز و یا بهره‌برداری تجاری از دارایی فکری، با نظارت و تأیید معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه صورت میپذیرد و اطلاعات مربوط به آن در دانشگاه ثبت و نگهداری میگردد.
- ۴-۵- ارائه و افشای اطلاعات مربوط به اختراعات و نوآوریها برای دانشگاه، باید به‌صورت شرحی مکتوب، دقیق، کامل و جامع باشد به‌طوری که بر اساس اطلاعات ارائه شده، دستیابی به نتایج حاصل از آن قابلیت تکرار داشته باشد. همچنین این اطلاعات باید حاوی مواردی نظیر عنوان، نام پدیدآورنده/پدیدآورندگان، توضیح، نام و مشخصات حامی خارج از دانشگاه، تاریخ پایان مرحله پژوهش و طراحی و تاریخ بهکارگیری دستاورد علمی باشد.
- ۵-۵- در پژوهشهایی که به تشخیص معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه قابلیت ثبت به عنوان اختراع را دارند، افشای اطلاعات و انتشار دستاوردهای پژوهشی، باید بعد از ثبت اختراع در مراجع قانونی توسط دانشگاه یا اعلام کتبی دانشگاه مبنی بر عدم تمایل به ثبت اختراع صورت گیرد.

شماره مدرک: SR-WI-04-02

شماره بازنگری: 02

تاریخ ویرایش: 1401/7/1

پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت

دانشگاه علوم پزشکی کرمان

دستورالعمل حفظ مالکیت

معنوی

- ۵-۶- هرگونه اطلاع‌رسانی و انتشار دستاوردهای پژوهشی اعم از قابل ثبت یا غیر قابل ثبت (اعم از مکتوب، شفاهی و یا الکترونیکی) توسط پدیدآورنده/پدیدآورندگان، باید با ذکر نام دانشگاه صورت گیرد.
- ۵-۷- چنانچه دانشگاه و یا پدیدآورنده/پدیدآورندگان دارایی فکری نتواند و یا تمایلی به مشارکت در ثبت، کسب مجوزهای لازم و یا بهره‌برداری از دارایی فکری را نداشته باشد، میتواند حقوق خود را طی موافقت‌نامه‌های به طرف مقابل واگذار نماید. جزئیات این موافقت‌نامه در مذاکرات بین دانشگاه پدیدآورنده/پدیدآورندگان تعیین خواهد شد.
- ۵-۸- پدیدآورنده/پدیدآورندگان مستقیماً دستاوردهای پژوهشی خود را به دفتر مالکیت فکری تحویل دهند.

تبصره ۱) چنانچه دانشگاه تا شش ماه پس از دریافت گزارش کامل اختراع به‌صورت شرحی مکتوب، دقیق، کامل و جامع در معاونت پژوهش و فناوری اقدامی در جهت ثبت قانونی آن به عمل نیاورد، مخترع میتواند برای ثبت اختراع به نام خود اقدام کند. در این تبصره شروع فرآیندهای بررسی در کمیته مالکیت فکری مد نظر میباشد و نه اتمام مراحل ثبت و اعطای گواهی در سقف زمانی تعیین شده.

تبصره ۲) چنانچه دانشگاه به هر دلیلی، حقوق مربوط به اختراع را به مخترع واگذار نماید، دانشگاه همچنان مجاز خواهد بود تا پس از ثبت آن اختراع برای مقاصد تحقیقاتی و آموزشی به صورت غیرانحصاری، غیرقابل انتقال، غیرقابل ابطال و بدون نیاز به پرداخت حق امتیاز استفاده نماید.

۵-۹- این آیین‌نامه با قوانین ملی و تعهدات بین‌المللی کشور سازگار بوده و در صورت تغییر در آنها، مورد بازنگری قرار خواهد گرفت.

ماده شش: تجاری سازی و کسب درآمد:

- ۶-۱- موضوع تجاری‌سازی داراییهای فکری، از طریق دانشگاه و با هماهنگی و نظر پدیدآورندگان صورت می‌پذیرد. پدیدآورندگان موظفند جهت هماهنگی بیشتر و اقدام یکپارچه، هرگونه اقدام در این خصوص را از طریق دانشگاه و با هماهنگی دفتر ارتباط با صنعت انجام دهند.
- ۶-۲- تجاری سازی و درآمدزایی از داراییهای فکری، از طریق الگوهای زیر عمل میگردد:
- ۶-۲-۱- مشارکت در درآمد از طریق واگذاری حق بهره‌برداری: در این الگو، دانشگاه طی قراردادی حق بهره‌دهاری از یک دارایی فکری را به‌صورت انحصاری و یا غیر انحصاری به یک شرکت ثالث واگذار نموده و درصدی از فروش و درآمد محصول را کسب مینماید.
- ۶-۲-۲- فروش حق امتیاز (license): حق امتیاز دارایی فکری و حق بهره‌برداری از آن به‌طور کامل به یک شرکت ثالث با مبلغ مشخص فروخته میشود.
- ۶-۲-۳- تاسیس شرکت دانش بنیان: ممکن است جهت تجاری‌سازی و کسب درآمد از یک دارایی فکری، کمیته مالکیت فکری دانشگاه تصمیم به تاسیس یک شرکت دانش بنیان نماید. لذا دانشگاه و پدیدآورندگان با نسبت

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشگاه آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	---	--------------------------------

درصد مالکیت خود در دارایی فکری، در شرکت جدیدالتاسیس سهامدار میشوند. سهم سرمایهگذار مالی) در صورت نیاز به سرمایهگذاری (نیز بهصورت جداگانه در سهام شرکت منظور میگردد.

۶-۳- در هر مورد از داراییهای فکری، شرایط عقد قرارداد واگذاری حق امتیاز یا فروش و یا تاسیس شرکت دانش بنیان، توسط کمیته مالکیت فکری تعیین میشود.

۶-۴- مدلهای کاری کسب درآمد از داراییهای فکری و درصد سهم دانشگاه و پدیدآورندگان و شرکت ثالث، در قراردادهای فی مابین تعیین و مشخص میگردد.

ماده هفت: ساختار اجرایی:

۷-۱- برنامه ریزی و تصمیمگیری در مورد حقوق مالکیت فکری در دانشگاه در کمیتهای بهنام "کمیته مالکیت فکری" انجام میشود.

۷-۱-۱- ترکیب اعضای کمیته مالکیت فکری به شرح زیر میباشد:

- معاون پژوهش و فناوری؛ بهعنوان رئیس کمیته.

- مدیر امور پژوهشی بهعنوان دبیر کمیته.

- مدیر فناوری و کارآفرینی و ارتباط با صنعت.

- معاون اداری و مالی.

- مدیر دفتر حقوقی.

- دو نفر از اعضای هیات علمی به انتخاب رئیس کمیته.

تبصره ۱) کمیته مالکیت فکری موظف است در هر حوزه تخصصی با توجه به دستور کار کمیته از مشاوران و کارشناسان آن حوزه بهره گیرد.

۷-۲- وظایف اصلی کمیته مالکیت فکری به شرح زیر میباشد:

۷-۲-۱- تصمیمگیری در مورد حمایت و حفاظت از داراییهای فکری دانشگاه و نحوه انجام آن.

۷-۲-۲- تایید اعتبار و ارزشگذاری داراییهای فکری.

۷-۲-۳- احراز و تعیین سهم مالکیت هریک از ذینفعان (پدیدآورندگان، دانشگاه، حامیان) از حقوق مادی حاصل از داراییهای فکری.

۷-۲-۴- بررسی مقدماتی، مذاکره، میانجیگری و تشخیص اختلافات و تخلفات احتمالی در زمینه مسائل مربوط به حقوق مالکیت فکری و داوری.

۷-۲-۵- بررسی دستاوردهای تحقیقاتی دانشگاه از لحاظ قابلیت ثبت در قالب یکی از مصادیق دارایی فکری.

۷-۳- کمیته مالکیت فکری در راستای تجاریسازی و خلق ثروت از داراییهای فکری توسعه یافته وظایف زیر به عهده دارد:

۷-۳-۱- شناسایی و فراخوان فرصتها و ایدههای مستعد توسعه فناوری در دانشگاه.

شماره مدرک SR-WI-04-02 شماره بازنگری: 02 تاریخ ویرایش: 1401/7/1	 پژوهشکده آینده پژوهی در سلامت دانشگاه علوم پزشکی کرمان	دستورالعمل حفظ مالکیت معنوی
---	---	--------------------------------

۷-۳-۲- ارزیابی طرحهای وصولی و قابلیت تجاریسازی آنها.

۷-۳-۳- نظارت و ارزیابی قراردادهای سرمایهگذاری در توسعه فناوری منعقد شده با توسعهدهندگان.

۷-۳-۴- مذاکره و تنظیم و عقد قراردادهای واگذاری حق امتیاز (Lisence) و حق بهره برداری دارای های فکری.

۷-۳-۵- کمک به سرمایه گذاری و تجاری سازی دارای های فکری و تعاملات با صنعت.

۷-۳-۶- تصمیم گیری در مورد ثبت ملی، منطقه ای، بین المللی، بهره برداری انحصاری یا غیر انحصاری، تعیین حداقل سهم دانشگاه در قرارداد مالکیت فکری

حل و فصل اختلافات:

کمیته مالکیت فکری ساز و کار حل و فصل اختلافاتی را که ممکن است بین دانشگاه، پدیدآورنده/پدیدآورندگان دارای فکری و یا حامی پیش آید، فراهم می آورد. کمیته مالکیت فکری باید نسبت به حل و فصل اختلافات در چارچوب ساز و کارهای تعیین شده و ضوابط و مقررات جاری دانشگاه اقدام کند. در صورت عدم حصول توافق با حضور طرفین یا نمایندگان آنها، موضوع به مراجع ذیصلاح ارجاع داده میشود. اقامه دعوی در دادگستری مشروط به اعلام کمیته مالکیت فکری در عدم حصول نتیجه در مورد اختلاف است.